

Comomeer en omringende dalen

Jaargang 2022, nr. 5

¹ Tekst en foto's Ruud en Ina Metselaar

Gravedona

Inleiding

In 2011 werd Gravedona (2800 inwoners) samengevoegd met Consiglio di Rumo (1200 inwoners) en Germasino (245 inwoners) tot de gemeente Gravedona ed Uniti. Deze Nieuwsbrief beschrijft alleen Gravedona en in het bijzonder de oude dorpskern.

Een korte geschiedenis van Gravedona

Gravedona was al in een ver verleden een belangrijke plaats aan het Alto Lario. In het dorp zijn diverse resten uit de Romeinse en Gallische periode teruggevonden.

Het lag aan de Strada Regina die hier van Dongo omlaag kwam tot dicht langs het meer en bovendien kwam hier een tweede belangrijke weg uit, namelijk de verbindingsweg over de Joriopas door het dal van de Liro naar het Val Mesolcina, het huidige Zwitserse kanton Tessino. Deze weg werd vooral in de 14^e en 15^e eeuw zeer intensief gebruikt als handelsroute. De strategische positie werd versterkt door het kasteel dat

rond het huidige Pra'Castello lag. Tot 1878 waren in de Via Regina nog twee kasteelpoorten aanwezig. Een derde poort gaf toegang tot de pier van Carale (in het verlengde van de huidige Via Carate). Van het meer af ging men over een steile trap, die er nog steeds is, omhoog. Het kasteel speelde een belangrijke rol in de tienjarige oorlog tussen Como en Milaan (1117-1128) maar werd in 1169 door de Comaschi verwoest. Echter al in

¹ Verzoeken om toezending per email aan: rmetselaar@on.nl

1195 liet keizer Barbarossa het weer opbouwen. In die tijd werd Gravedona ook een onafhankelijke Comune, en in 1335 kwam het onder de Visconti. In 1403 kreeg het ook eigen statuten. In de daaropvolgende Sforza tijd zien we vele belangrijke families verschijnen, de Stampa, Casati, Curti, Canova en Sergregori, namen die we op vele plaatsen in het dorp nog tegenkomen. Tussen 1400 en 1500 werd het kasteel aanzienlijk vergroot, maar door de komst van de nieuwe vuurwapens verloor het toen snel zijn betekenis voor de verdediging. In de periode 1522 tot 1532 viel het dorp onder Gian Giacomo Medici en daarna benoemde Francesco II Sforza een lokale vertegenwoordiger van het Milanees gezag. Onder de daaropvolgende periode van het Spaanse gezag werd in 1580 kardinaal Tolomeo Gallio benoemd tot graaf van de Tre Pievi. In die tijd werd het kasteel gesloopt en werd een groot deel van het materiaal gebruikt voor de bouw van het Palazzo Gallio.

Bij een bezoek aan Gravedona zal de eerste aandacht uitgaan naar de belangrijkste monumenten: de kerken Santa Maria del Tiglio, San Vincenzo en het Palazzo Gallio. We zullen echter eerst een wandeling beschrijven door het oude deel van Gravedona en daarna apart aandacht besteden aan deze monumenten. De wandeling neemt ongeveer 1,5 uur in beslag.

Een rondwandeling door het historisch centrum* van Gravedona

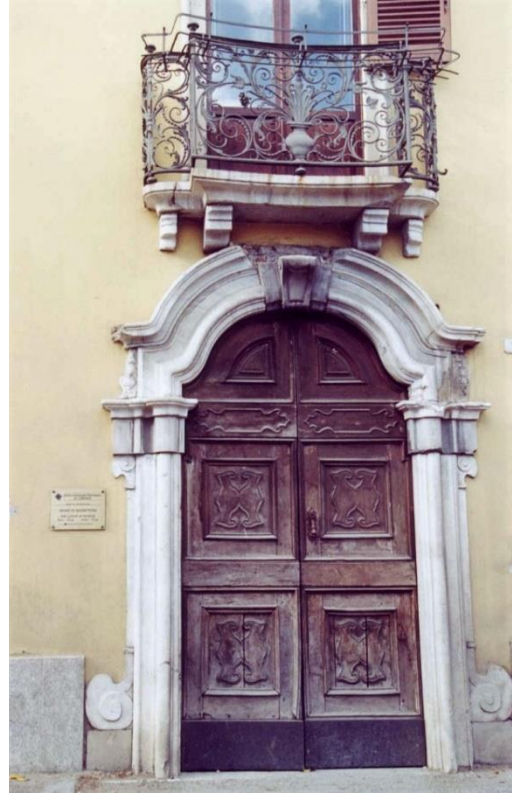
Het Piazza Trieste aan de haven vormt een goed beginpunt voor onze wandeling (zie plattegrond). We volgen om te beginnen de viale Stampa, genoemd naar een belangrijke familie in Gravedona. De Stampa zijn al rond het jaar duizend, tegelijk met de Curti en Canova naar Gravedona gekomen en worden in de 14^e eeuw al genoemd als adellijke familie die strijd levert met de Lamberzoni uit Dongo. Een van de bekendste Stampa was Antonio Maria, die wegens een overmaat aan wilde haren door zijn familie enige tijd gevangen werd gezet in het Fort van Fuentes. Daar schreef hij een hele serie legendes en verhalen over dorpen langs het meer o.a. het verhaal over de bijnaam 'Bokkenbezweerders' voor de Gravedonesi (zie mijn boek Mythen en Sagen rond het Comomeer)

Casa Bellati in via Suanappa

Binnenhof met loggia's aan de via Peter

Deurportaal en balkon van palazzo Scotti

De straat gaat al snel over in de viale Ciceri, met links de kruising met de via Sugaanappa. In deze straat ligt op nrs. 5 en 7 de villa fraaie Bellati. Francesco Bellati (1750-1819) bekleedde verschillende belangrijke functies onder het Franse bewind, maar stond in Gravedona vooral bekend als dichter, vooral ook omdat hij in het lokale dialect schreef.

We gaan echter verder over de viale Ciceri, waar we op Piazza Ciceri nr.25 een oude woning zien met een mooi portaal en daarboven een sterk verouderd fresco zien van de *Madonna met kind tussen de heiligen S. Rocco en S. Sebastiaan* daterend uit 1574. We zullen dezelfde afbeelding nog vele malen tegenkomen, bijvoorbeeld in Domaso en Gera Lario en andere dorpen. De twee heiligen zijn beide bekend als beschermheiligen tegen de pest, de ziekte die in de 17^e eeuw leidde tot duizenden doden in de dorpen langs het meer.

We passeren de via Mole Vecchio, genoemd naar de pier die tussen 1700 en 1800 in de plaats kwam van de eerste pier bij de via Carale. Ze werd in 1866 weer gesloopt en vervangen door de huidige pier. Degenen die al langer in Gravedona komen, herinneren zich wellicht de kolossale olm die tot 1989 op deze plaats aan het meer stond. Nu is er alleen nog de bar die aan deze boom herinnert met een leuk terras aan het water, waar eerst de boom stond. In dezelfde richting doorlopend komen we via het Piazza Ciceri en de via Garibaldi op het Piazza Garibaldi, genoemd naar de man die met zijn leger van vrijheidsstrijders in de onafhankelijkheidsoorlogen tegen de Oostenrijkers, de doorslag gaf tot het ontstaan van de onafhankelijke staat Italië.

Van dit plein komen we aan de linker kant op de via Sabbati, ook weer genoemd naar een oude familie in het dorp. Pietro Sabbato behoorde met een Sergregori, Stampa, Curti en een Gazzola tot de groep notabelen die in 1403 de Grondwet van de Tre Pievi opstelden. In dit straatje zien we links op nr.9, achter de mooie hekken, de binnenhof van het 18^e-eeuwse palazzo Giulini waarvan de gevel prachtig is gedecoreerd met een trompe-l'oeil. Het heeft een indrukwekkende trap en prachtig gedecoreerde gevel.

Iets verderop is links de via Tagliaferri. Het is de moeite waard dit straatje even in te lopen om de villa met tuin van deze familie te bekijken. Oorspronkelijk was dit het klooster van de orde

van de Umiliati. Deze orde wordt al vermeld in een document uit 1243 en bleef tot 1775 in Gravedona. Ze was zeer bekend door de vervaardiging van ruwe wollen kleding, vooral voor de bewoners van de bergdorpen.

Via Sabati palazzo Giulini 18e eeuw

Via Sale met 13e-eeuws huis

We keren terug naar de via Sabbati en vervolgen de weg naar Piazza Cavour, genoemd naar de Turijnse diplomaat die zo'n grote rol speelde bij de éénwording van Italië. Tijdens de wandeling passeren we op vele plaatsen oude huizen met mooie deurportalen.

Aan het eind van het plein begint de via Portici en hier slaan we al snel linksaf de vicolo Sale in, tot die uitkomt op de Via Sale. In dit straatje zijn diverse huizen met mooie boogvensters en er staat een huis uit de 13^e eeuw met afwisselend wit/zwarte marmerlagen aan de voorgevel (analoog aan de muren van de kerk S. Maria delle Grazie).

We volgen de via Sale naar rechts tot we rechts de via Carate, vroeger via Carale, inslaan. De naam is afgeleid van 'via Caralis' d.w.z. straat voor de karren. In het verleden was dit namelijk de weg waarlangs de handelswaren werden getransporteerd naar de pier die hier in het meer stak. In het straatje zijn nog sporen van oude opslagplaatsen. We lopen hier langs de rand van het vroegere kasteel en langs het riviertje Carale en komen terug bij het meer op het Piazza Mazzini.

In een hoek van dit plein staat wat verborgen het kerkje van de Madonna de la Soledad. Het werd gebouwd in opdracht van Giovanni Battista Giovannini uit Gravedona, de persoonlijke chirurg van Johannes van Oostenrijk, de natuurlijke zoon van Filips IV. De schenking wordt vermeld in zijn testament uit 1692. Het barokke kerkje heeft een prachtig venster met een mooi timpaan tussen twee zuiltjes die eindigen in pinakels.

Voor de kerk staat een oude Romeinse offersteen.

We gaan nu het gebied in waar het kasteel van Gravedona lag en we beginnen met het beklimmen van de trappen van de via Grisogoni. Na een bocht naar rechts nemen we de via San Rocco naar links (naar rechts heeft u een mooie inkiijk in de via Dentone) die ons naar de provinciale weg voert, de via Veneto.

We volgen deze maar kort want het drukke verkeer op dit smalle stuk veraangenaamt ons verblijf niet. Er zijn echter in dit deel van de vroegere via Regina meerdere oude huizen. Achtereenvolgens noem ik de huisnummers 1, het palazzo Scotti met mooie smeedijzeren balkons, en op nummers 3 en 5 het palazzo Curti Maghini met het wapen van de familie boven de ingang. De Curti behoorden tot de belangrijkste families in Gravedona in de hele zestiende en zeventiende eeuw. Het wapen toont een klimmende leeuw en een kasteel met twee torens onder een gekroonde adelaar. Tegenover het palazzo Scotti ligt het gemeentehuis.

Links: Via Dosi e Segna nr.4, 15^e-eeuws portaal

Rechts: Processiekruis van Ser Gregori

Tussen de via Vittorio Veneto en piazza Motta en San Rocco ligt op nummer 8 het vroegere Casa Stampa. Het huis heeft nog vijf van de oorspronkelijk zes vensters, uitgevoerd met spitsbogen die aan de 15^e eeuw doen denken. Er was ook nog een tak van de familie Stampa die in de 17^e eeuw op nummer 19 van de via Carate woonde.

De Via Pozzo, die u rechts laat liggen, ontleent zijn naam aan het feit dat hier de waterput van het kasteel lag. Op de hoek van deze straat zien we nog een huis met trekjes van de renaissance en met resten van een fresco.

U kunt eventueel de tegenover de via Pozza liggende via Dosi e Segna even inslaan, waar op nr. 7 een huis ligt met een mooi 15^e -eeuws portaal in wit marmer en een spitsboog, waarboven een marmeren wapenschild met het embleem van de heilige Bernardino. Loop van hier weer terug de provinciale weg, de via Vittoria Veneto, en sla linksaf.

We verlaten deze drukke weg door rechts de Contrada del Mazzagallo in te slaan, die ons naar de via Ser Gregori leidt, de vroegere hoofdstraat van Gravedona. Op nummer 20 ligt het huis Motti met een mooie tuin naar het meer. In de vorige eeuw woonde hier Erminio Ciceri, die bekend stond als de “arts van de armen” omdat hij als arts zowel de inwoners van Gravedona als van de bergdorpen gratis hulp verleende. Deze Ciceri was een telg van een adellijke familie, verwant aan Alexander Volta.

Links ziet u een mooie overkoepeling van de straat. De naam van de straat was oorspronkelijk ‘straat van de goudsmeden’ en de huidige naam is die van de bekendste beoefenaar van dit van beroep, Francesco Ser Gregori, werkzaam in begin 1500. Van Ser Gregori is nog veel goud- en

zilverwerk bewaard gebleven in diverse kerken langs het meer. Zo maakte hij in 1508 een processiekruis van zilver, goud en edelstenen voor de parochiekerk van S. Vincenzo in Gravedona. Helaas werd het in 1920, tegelijk met een zilveren schaal van dezelfde maker, gestolen en in 1928 vervangen door een getrouwe kopie, die nu achter slot en grendel wordt bewaard. Ook in de kerken van Pianello en Dongo vinden we processiekruizen van zijn hand.

Palazzo Zanuso op Pra'Castello

Parochiehuis, ex-palazzo Cazzola, 15^e eeuw

De straat uitlopend komen we op het Piazza Motta. De naam van dit plein komt van “el mot”, dat in het dialect een verhoogde plaats aanduidt. Op deze plaats werd namelijk het vee bijeengebracht dat tijdens een belegering van het kasteel als voedsel voor de bevolking moest dienen. Aansluitend op het plein komen we in de Via Volta. We zien aan de linkerkant een gedenksteen ingemetseld in de gevel van het huis dat de beroemde fysicus Alexander Volta erfde van de familie Stampa. Hij bracht hier zijn huwelijksreis door, woonde er in de zomermaanden en voerde er zijn eerste experimenten uit die leidden tot de naar hem genoemde batterij.

We slaan vervolgens links af de via Al Castello in waar we nog een fresco uit de 18^e eeuw zien met *De verkondiging* en komen dan op het Pra'Castello. Van dit hooggelegen pleintje hebben we een mooi uitzicht over het meer. In de hoek van het plein is een trap die ons omlaag naar de via Dentone brengt en vervolgens linksaf slaand, komen we over de via Grisogoni weer uit op het Piazza Mazzini. Teruglopend langs de waterkant passeren we het grote, geel geschilderde parochiehuis uit eind 1500, vroeger het palazzo Cazzola.

Het grootste en belangrijkste palazzo in Gravedona, het palazzo Gallio wordt hieronder in meer detail beschreven. Tegenover het palazzo Gallio, aan de overzijde van de provinciale weg, ziet u nog de fraaie villa Peroni met aan de voorkant een balkon op twee zuilen.

Palazzo Gallio

Aan de bouw van dit indrukwekkende palazzo, dat staat aan de rand van het ommuurde gebied van het vroegere kasteel van Gravedona, werd begonnen in 1586 in opdracht van de kardinaal van Como, Tolomeo Gallio. Deze was zes jaar eerder benoemd tot graaf van de Tre Pievi van Gravedona, Sorico en Dongo. De bouw werd afgesloten in 1607, kort na het overlijden van de kardinaal. Het ging daarna over naar zijn gelijknamige neef, graaf van Alvito, maar noch deze noch latere eigenaars hebben hier ooit hun intrek genomen. Intussen is het wel gebruikt als onderkomen en hospitaal voor Franse en Spaanse troepen, als zijdeveverij en in de kelders is

zelfs een privé theater geweest. Tegenwoordig is het eigendom van de *Comunità Montana del Alto Lario* en is het tot nationaal monument verklaard.

Het palazzo heeft een vierkant grondplan met vier hoektorens. Er bestaat onduidelijkheid over de architect, maar het gebouw is duidelijk geïnspireerd op de villa's van Palladio die in die tijd in het gebied van Venetië werden gebouwd. Het is op zijn beurt weer het voorbeeld geweest voor soortgelijke villa's langs het meer en in de Brianza.

Omdat het nooit voor bewoning werd gebruikt, is het nauwelijks gemeubileerd, maar leent het zich goed voor concerten, tentoonstellingen en conferenties.

Palazzo Gallio

Kerken in Gravedona

De kerk van S. Maria del Tiglio**

Deze kerk, die staat naast de parochiekerk van S. Vincent, dateert uit het laatste kwart van de 12^e eeuw en is daarmee een van de meest originele voorbeelden van de Romaanse stijl in het gebied van Como. Men zegt dat ze de naam kreeg omdat er een lindeboom op het dak van de klokkentoren groeide. Ze staat op de plaats van een vroegchristelijke doopkerk gewijd aan S. Johannes de Doper. Hiervan resteren nog enkele symbolische reliëfs ingemetseld boven het portaal en in het interieur de doopvont en resten van een mozaïekvloer uit de 5^e eeuw. Ook het vloerplan met drie apsissen herinnert aan de vroegere kerk. De buitenzijde van de kerk valt op door zijn afwisselende banden van wit Musso-marmer en zwarte steen uit Olcio en door de indrukwekkende toren. Het opmerkelijke is dat ze aan de onderkant vierkant is, maar van boven achthoekig. De vooruitspringende campanile is een unicum voor de Lombardisch Romaanse architectuur, en lijkt ontleend te zijn aan voorbeelden in het Rijnland en Bourgondië. De toren heeft ook altijd dienstgedaan voor de ernaast liggende kerk van S. Vincenzo.

Boven het ingangsportaal zien we witmarmeren bas-reliëfs uit de late Middeleeuwen ingemetseld o.a. een centaur wiens pijl een hert raakt en een slang die zich oprott in een vierkant. Naast de ingang is ook nog een Grieks kruis zichtbaar en erboven een menselijk

gezicht dat oorspronkelijk onderdeel was van een laat Romeinse grafzuil. Het meest bijzondere vinden we onder de eerste rij kleine bogen: een bas-reliëf waarvan de twee ronde uitsteeksels de “borsten van koningin Teodolinda” worden genoemd.

Bij binnenkomst van de kerk zien we een grote ruimte waarvan het grondplan is afgeleid van de eerdere doopkerk. In het centrum zijn er sporen van de oorspronkelijke achthoekige doopvont en een fragment van de mozaïekvloer uit de 5^e eeuw met witte, zwarte, rode en grijze stukjes in een geometrische vorm, die uit de Romeinse tijd dateert.

Kerk van S. Maria del Tiglio

Het laatste oordeel, fresco in de Santa Maria del Tiglio

Van de oorspronkelijke complexe muurdecoraties zijn slechts enkele resten zichtbaar, ze dateren uit de eerste helft van de 14^e eeuw. Een voorbeeld hiervan is een deel van het *Laatste oordeel* op de achterwand. In de apsis aan de noordkant zijn er decoraties uit de 15^e eeuw, waaronder delen van een cyclus van *Johannes de Doper* en de *Drie Koningen* bij het priesterkoor en de *Kruisiging* in de zuidelijke apsis. Een fresco met de *Maagd tussen S. Nicola, een opdrachtgever en een andere heilige* dateert uit de tweede helft van de 15^e eeuw. In het priesterkoor domineert het fresco van de *Aanbidding van de koningen*, dat herinnert aan een legende uit 823, die verhaalt dat hier oorspronkelijk een fresco was met hetzelfde onderwerp en dat licht uitstraalde. Uit de 14^e eeuw is ook de afbeelding van *S. Stefano* op de zuil in de centrale apsis, waaronder waarschijnlijk nog oudere fresco's zijn verborgen. In het priesterkoor is ook een zeer kostbaar houten *Kruisbeeld*** uit de 12e eeuw te bewonderen. Aan de buitenkant van de kerk is in de lunet van het zijportaal een elegante *Pietà* geschilderd.

Voorgevel en portico SVincenzo

De parochiekerk van S. Vincenzo*

Ze werd in Romaanse stijl gebouwd in de 11e eeuw op de plaats waar eerder een andere kerk stond met een bijbehorende doopkerk op de plaats waar nu de kerk van S. Maria del Tiglio staat. Uit de Romaanse periode resteren delen van de buitenmuren en de apsissen.

De crypte zou op de plaats van het oorspronkelijke priesterkoor kunnen liggen, dat daarna verhoogd is vanwege de frequente overstromingen van het meer. De traditionele cultus van S. Antonio, waaraan ook de crypte is gewijd, vinden we terug in fragmenten van fresco's op de halfcirkelvormige omtrek van de apsis. Op een ervan vinden we de datum 1304. Op een van de zuilen is een 14^e-eeuwse afbeelding van een *Heilige* te zien.

In 1600 en 1726 vonden verbouwingen plaats, waarbij de portico met twee vleugels ontstond, waarin de kapel van S. Michael voor de Broederschap van het Heilige Sacrament met een 17^e-eeuws doek waarop de *Maagd tussen S. Michael en Vincent* en de kapel van S. Marta waarboven oorspronkelijk het 'lazaret' lag, de zaal waar de pestlijders werden verzorgd.

Het interieur van de kerk is rijk gedecoreerd met meubilair en schilderijen, vaak tussen indrukwekkende 18^e-eeuwse marmeren altaarstukken. De eerste kapel links is die van S. Franciscus met een olieverfschilderij op hout waarop *S. Franciscus de stigmata ontvangt* (17^e eeuw). Het altaar heeft een veel latere *Kruisiging tussen de discipelen*. In de derde kapel is een doek van *S. Girolamo*. Dan volgt de preekstoel met een 18^e-eeuwse houtdecoratie, die

overeenkomt met die op het orgel dat er tegenover ligt. In de boog van het priesterkoor is een vroegchristelijke grafsteen ingemetseld.

De eerste kapel rechts is gewijd aan S. Biagio (St. Blasius) en ze bevat een mooi 17^e-eeuws doek met een *Wonder van de Heilige*. Het volgende altaar van de Maagd is levendig gedecoreerd. Het altaar van S. Jozef heeft een doek met de *Heilige Familie, de Eeuwige Vader en de Heilige Geest* toegeschreven aan Giovanni Baglione, een tijdgenoot van Caravaggio.

Op de zijmuren van het priesterkoor uit de late barok zijn twee doeken uit 1735 van Michelangelo Bellotti met afbeeldingen van *S. Vincent voor de Sultan* en de *Marteling van de Heilige*. Op de achterwand *De Glorie van S. Vincent*. In dezelfde stijl zijn de afbeeldingen op het plafond van de *Engelen* en de *Trouw en Liefdadigheid*. De decoraties op het plafond en in de schepen werden in 1889 door Tagliaferri voltooid. Uit het eind van de 18^e eeuw stammen het houten koor en het altaar in polychroom marmer.

De sacristie* heeft kostbare houten meubels uit de barok, werk van Falillela. Op het plafond een fresco van de *Glorie van S. Vincent*. In het houten altaarstuk wordt een 17^e-eeuws doek bewaard met *Tobiolo en de Engel*. In de sacristie bewaart men ook het paneel van het altaarstuk van het orgel dat werd geschonken door de emigranten van de Scuola di Palermo met een afbeelding van S. Vincent uit 1545. Verder zijn er een *S. Sebastiaan* en een *Rustpauze tijdens de vlucht uit Egypte* in de stijl van Caravaggio, en een *S. Antonio* en *S. Miro* in slechte staat. Het kostbare zilverwerk, voor een deel uit het befaamde Gravedonese atelier van Francesco Sergregori, voor zover niet gestolen, wordt tegenwoordig achter slot en grendel bewaard.

S. Maria delle Grazie[#]

Deze kerk is samen met die van S. Maria del Tiglio één van de mooiste aan het Alto Lago. Ze werd gebouwd in 1467, tegelijk met het ernaast gelegen dominicanerklooster, op een plaats net buiten de muren van het oude kasteel en uitkijkend over het dorp en het meer.

De kerk heeft een prachtig deurportaal in wit marmer met daarboven een lunet in fresco

Deurportaal S. Maria delle Grazie

De Madonna met het duiveltje

[#] Buiten de diensten is de kerk meestal gesloten, maar in de zomermaanden is ze enkele dagen per week te bezichtigen. Het klooster is privé-eigendom en niet te bezichtigen

Bij binnenkomst wordt men direct getroffen door de warme kleuren van de dwarsbogen en de achterwand, waartegen het houten plafond mooi contrasteert. Het grootste deel van de decoraties werd aangebracht in de periode van 1496 tot 1520. Op de bogen, die de kerk in een aantal compartimenten verdelen, zien we bustes van de *profeten* met gotische teksten, terwijl op de laatste boog de *Doctoren van de Kerk* zijn geschilderd. Boven de hoofdboog en op de wand van het priesterkoor is een afbeelding van *God de Vader* en een *Maria-Hemelvaart* met aan weerszijden *Simeon* en *Johannes de Doper*, gedateerd 1496.

De belangrijkste fresco's vinden we in het tweede compartiment rechts, gewijd aan *Sint-Antonius van Tolentino* en in het vierde compartiment links, gewijd aan *Johannes de Doper***. De eerstgenoemde fresco's werden in 1509 geschilderd in opdracht van de familie Stampa. Opvallend is de op de binnenkant van de pilaster afgebeelde *Madonna*, die met een stok naar een gevleugeld duiveltje slaat, terwijl er zich een kind tussen de plooiën van haar mantel verstopt. Alle kinderen in Gravedona kennen dit fresco als de *Madonna del ciffulet* (dialect voor diavulet = duiveltje). De *Geschiedenis van Johannes de Doper* werd in 1470 geschilderd in opdracht van de familie Benadusio, net als de Stampa bekende inwoners van Gravedona. Helaas zijn op geen van beide werken de namen van de kunstenaars vermeld, maar ze zijn met vrij grote zekerheid van de hand van Sigismondo de Magistris die in diezelfde tijd ook in de kerk van S. Miro in Sorico werkte.

Het hoofdaltaar met een groot houten altaarstuk, dateert uit 1609. De beelden geven de heiligen Augustinus, Monica, Vincent en Nicolaas weer.

Op de pijler links van het priesterkoor is een *Kruisiging** uit 1519 te zien. In de kerkvloer vinden we diverse grafstenen van belangrijke families in Gravedona, die ook de decoraties in de kerk financierden, o.a. de Curti, Stampa en Justoni.

Het leven van Johannes de Doper

SS. Gusmeo en Matteo*

Vlak bij de S. Maria delle Grazie, maar iets lager gelegen, vinden we de kerk van de heiligen Gusmeo en Matteo. Ze ligt naast een klein parkje dat mooi wordt omzoomd door platanen, die hier in 1863 werden geplant.

Gusmeo en Matteo waren soldaten in het legioen Tebea van de Romeinse keizer Maximiliaan. In 286 n.C. werd het legioen over de Alpen gestuurd en in de buurt van het huidige Martigny eiste Maximiliaan dat alle soldaten vóór de strijd offers aan de goden zouden brengen. De vele christenen in het legioen, waaronder Gusmeo en Matteo, weigerden dit en vluchtten. In het buurtschap Pozzano in Gravedona werden ze echter gegrepen en onthoofd. De plaats waar ze werden begraven, ging verloren maar werd op 11 september 1248 herontdekt. Op die plaats werd nu de kerk gebouwd die twee jaar later door bisschop Hubertus van Como werd ingewijd. Hun graf lag in het midden van de kerk, maar hun relikwieën werden in 1637 verplaatst naar het huidige hoofdaltaar.

De belangrijkste bezienswaardigheid in het interieur is het plafond van het priesterkoor, dat in 1608 door Il Fiammenghino werd beschilderd en dat de *Glorie van God de Vader en Engelen* uitbeeldt. De allegorische figuren op de bogen werden geschilderd door Della Rovere.

De twee schutpatronen van Gravedona worden nog ieder jaar op 11 september herdacht.

Kerk van SS. Gusmeo en Matteo

Wandeling van Gravedona naar Dongo:

Volg vanaf het piazza Trieste de via Roma tot het eind, dan linksaf de via Alla Poncia en links aan blijven houden tot de picknick plaats bij het meer. Dan het pad langs het meer blijven volgen tot Dongo.

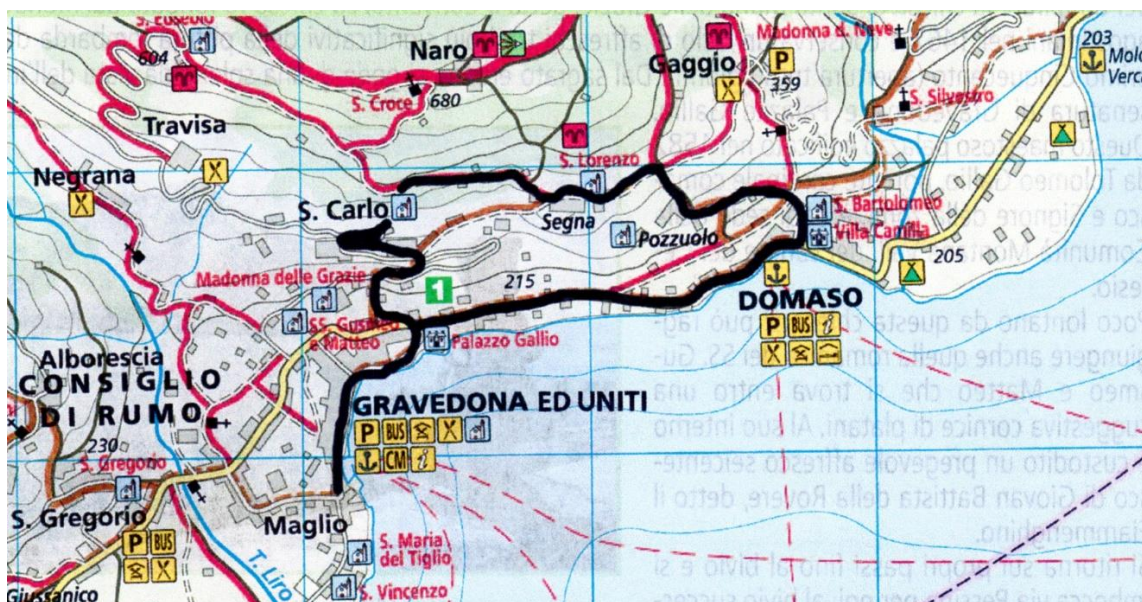
Een rondwandeling Gravedona-Domaso

Neem vanaf de provinciale weg de via Dosi e Segna omhoog tot een splitsing waar een bord staat met opschrift “Sentiero del Gubileo 2000/via Pessina”. (Als u hier linksaf slaat komt u bij de kerk Santa Maria delle Grazie). Voor onze wandeling nemen we de via Pessina en nemen dan bij de volgende splitsing het oude voetpad richting Segna. Na de eerste bocht buigt het pad onder de weg door die van Gravedona naar Peglio en Dosso del Liro loopt. Blijf het pad dat steil omhoog gaat volgen en ga voor de tweede keer onder de straatweg naar Peglio door en kort daarna onder de leiding van de waterkrachtcentrale. Aan het eind van de klim slaan we af naar rechts en komen nu langs de huizen van het gehucht San Carlo, waar we kort na een kapelletje over wat trappen de asfaltweg bereiken, waar we naar rechts gaan. Volg de weg en na een paar bochten komen we in Segna (390 m)². De klim eindigt naast het kerkje van San Lorenzo met een mooi fresco in de apsis. We volgen de weg door Segna tot de laatste huizen en een lavatoio (wasplaats).

De lavatoio in Segna

We gaan ongeveer 100 m verder over een brede weg en slaan dan rechts een weinig opvallend voetpad in dat tussen de wijngaarden omlaag loopt in de richting van het meer. We hebben vanhier een prachtig uitzicht over het meer met de rivieren Mera en Adda en het Pian di Spagna.

² In Nieuwsbrief 3(2010) beschrijf ik een wandeling van Segna naar Naro

Het pad, dat af en toe vrij steil is wordt omgeven door muurtjes en brengt ons in Pozzolo (310 m). Aan het begin van de bebouwing ligt rechts het kerkje van Santa Maria delle Grazie met een portico en fontein, maar volgen de weg naar links en komen in de oude nederzetting die grotendeels ook zijn oude structuur nog heeft bewaard. We gaan omlaag naar het piazza Acone, waar de weg naar Domaso uitkomt. We volgen deze ongeveer 100 m tot we voor de villa Gavoret staan. Hier verlaten we de weg en nemen aan de rechterkant het oude grindpad in de richting Domaso.

Op de splitsing blijven we rechts de grindweg volgen tot we aan het eind van de afdaling rechtsaf slaan en uitkomen op het piazza Feloy, waar we het bord in de richting “ristorante la Contrada” volgen. Rechtdoor lopend komen we op de provinciale weg, de via Regina, die we naar rechts volgen. Even voorbij de bootsteiger van het dorp nemen we links het rustige voetpad langs het meer dat ons in een half uur terugbrengt in Gravedona. Het pad is mooi aangelegd en tevens verlicht, waardoor je hier ook in de avond prachtig kunt wandelen of fietsen! Het pad loopt tot net na Hotel Regina in Gravedona. Hier moet je omhooglopen naar de weg (let op: erg steil!), vanwaar je via het trottoir naar het centrum van Gravedona kunt fietsen of lopen.

De wandeling duurt ongeveer 2 uur en gaat over een hoogteverschil 200 m.

Plattegrond Gravedona zie pagina 15

